

festem, tedy nemůže mít dlouhého trvání a opravdu se při první vhodné příležitosti rozpoutá mohutná polemika a Moderna se rozpadá. Je v tom hodně osobního, ale v první řadě jde o principy, ze kterých nikdo nechce slevit.

Měl-li mít Manifest nějaké politické ambice, tak se velmi rychle ukázalo, že si je dělal neoprávněně. Něco jiného je manifestovat svůj náhled na politiku a něco jiného politiku dělat. To zjistil především Pelcl, na němž závisela další orientace *Rozhledů*. Jeho roztržka s vedením strany ohledně Manifestu, jeho následná kapitulace a podřízení o tom jasně vypovídá. Končí krátký pokus najít alternativu, která by spojovala politický realismus a pokrokářství a která by je zároveň překračovala. Naopak dochází k prohloubení rozporů mezi pokrokáři a realisty. *Rozhledy* se na tom podílejí nemalým dílem.

Při troše nadsázky by se dalo říci, že Manifest Moderny byl mrtvě narozeným dítětem. Vše, co deklaroval, zaznělo do té doby mnohokrát z pera jednotlivých signatářů. Někteří, např. Šalda, již byli dál, na jiném stanovisku. U některých signatářů se brzo dostavilo rozmrzení z nesourodosti a tedy nefunkčnosti Moderny. Nebyla síla, která by je spojila. Když chtěli zůstat věrni svému požadavku individuality a individuální pravdy, museli se rozejít.

Příloha I

Manifest České Moderny¹⁰³⁾

Sražena typickými representanty starých směrů v jeden šik, přinucena obhajovat své přesvědčení, volnost slova, právo bezohledné kritiky nejprudším a nejvášnivějším bojem, jaký česká literatura vůbec zaznamenává, přijala část mladé generace literární jméno, které s depektem bylo hozeno na ni: Česká Moderna.

Bylo jí vytknuto jako nedostatek běžného společenského dobrého tónu, že se nepřipojila tiše k předcházejícímu staršímu proudu, že neuznává za svaté ikony, že povrhá skepticky autoritami, že nemá úcty k starým fetišům: byl pranýřován její revoluční duch. Výtky ty byly jí učiněny právem, je hrdá na ně. Cítí, že mezi generací starší a jí jest nepřeklenutelná propast. Povrhla ujetou silnicí a půjde svou cestou. Principy, které zastávali její lidé od několika let porůznu, podrží ona i na dále. Jsou tmelem, který ji spojil.

Chceme v kritice to, zač jsme bojovali a co jsme si vybojovali: míti své přesvědčení, volnost slova, bezohlednost. Kritická činnost jest prací tvůrčí, umělecko-vědeckou, samostatným literárním žánrem, rovnocenným všem ostatním. Chceme individualitu. Chceme ji v kritice, v umění. Umělce chceme, ne echa cizích tónů, ne eklektiky, ne diletanty. Nevážíme si pestrobarevného látání přejatých myšlenek a forem, zrýmovaných politických programů, imitací národních písní, veršovaných folkloristických terek, šedivého fangličkářství, realistické ploché objektivnosti.

Individualita nade vše, žitím kypící a život tvořící. Dnes, kdy estetika našla útluk jen v učebnicích středních škol, kdy boje o účelnost v umění jsou směšným přežitkem, kdy vše staré padá do rumů a počíná se svět nový, žádáme od umělce: Bud' svým a bud' to ty! Neakcentujeme nikterak českost: bud' svým a budeš českým. Mánes, Smetana, Neruda, ti to nyní čistě čeští umělci par excellence, platili celou polovici svého života za cizáky česky se vyjadřující. Neznáme národnostních map. Chceme umění, jež není předmětem luxu a nepodléhá vrtochům literární módy. Naše moderní není to, co je právě v módě: především realismus, včera naturalismus, dnes symbolismus, dekadence, zítra satanismus, okultismus, ta efemérní hesla, jež nivelisují a uniformují vždy na několik měsícův řadu literárních děl a po nichž opičí se literární gigrlata. Umělče, dej do svého díla svou krev, svůj mozek, sebe-ty, tvůj mozek, tvá krev bude žítí a dýchatí v něm, a ono žití bude jimi. Chceme pravdu v umění, ne tu, jež je fotografií věcí vnějších, ale tu poctivou pravdu vnitřní, jíž je normou jen její nositel-individuum.

Moderna literární setkala se v té čisté snaze po novém a lepším s modernou politickou. Zrodily se obě z téžže dispozic.

Za truchlivých auspicií vyrostla nynější generace. Nesena sympatií k ruchu a životu, přísahala slepě na prapor strany, o které se zdálo, že je začátkem nové epochy v dějinách národa. Důvěrnost ta nesla hořké ovoce. Místo duševní potraviny dávány jí fráse a zase fráse – při tom v parlamentu, táborech a mluvčím žurnálu deklamováno o kulturní výši našeho lidu, osvětě, požadavcích doby, soutěži s osvícenými národy; v politické výchově bylo užíváno mladosti její jako slepých pěšáků na boulangistické šachovnici; společensky se hejslovanilo při pivě. Přesycení frázemi, vyburcování pohledem na opatrné podvázání boulangistického křídla, zhnusení hejslovanstvím a kdedomováním procitli jsme. Podívali jsme se se skepsí na své otce. Trudný dojem. Za hláholu trub vyrazili do světa – dnes je vidíme jako bezmocné parlamentární zastupitelstvo žurnálu, jemuž abonentní a různé jiné ohledy diktují posici ve věcech literárních, politických, společenských. Vidíme lid, jemuž místo světla osvěty dostalo se bengálových produkcí. Lid, jenž se stal prázdnou hlasující masou, které se pro udržení dobré nálady pochlebuje „zdravým politickým smyslem“ a „vysokou inteligencí“. Otcové naši převzali dědictví starší strany, Staročechů. Těmto rádi přiznáváme, že v práci osvětové vykonali mnoho. Hřivny jejich Mladočeši buď zakopali, buď z nich tyli. Jejich činnost však bude poznamenána v kulturních dějinách našich názvem roků hubených.

Procitli jsme a starali se sami o sebe. Pracovali jsme řadu let, dnes vystupujeme v sevřeném šiku.

Politika? Nemůžeme pochopiti, že by to byla jednak jakási věda, plna macchiavellismu, kramářství, napalování, maskování, polibky drůžiček a nadšení národa.

Politika je těžká, namahavá práce a jen práce. A práce tichá. Politika není dáti se zvoliti za poslance. V politice se nepracuje, až když je získán mandát. Politika práce se neprovádí až v parlamentě.

Jak chceme v literatuře individualismus, tak ho žádáme v politice. Politika budiž prováděna celými, vypracovanými jedinci. Míra jejich individuálnosti buď v přímém poměru k stupni jejich sebezapření: nic pro sebe sama, vše pro věc.

Chceme býti v politice přede vším lidmi v plném slova smyslu. Z toho plyne ostatní. Z toho plyne, že na otázku národnostní, na otázku galvanisovanou a živenou vládami, které formovaly a apelovaly na ni při každé válce, při každé dani krve tak, jako ve středověku útočeno v podobných případech na cit náboženský, že na otázku tu nazíráme jinak, kladně. Nemáme strachu o svůj jazyk. Jsme národnostně tak daleko, že nám jej žádná moc na světě nevyrvé. Zachování jeho není nám účelem, ale prostředkem k vyšším cílům. Odsuzujeme proto brutálnosti, které se pod národnostním heslem provádějí z německé strany tak, jak bychom je soudili, kdyby byly prováděny z naší. Odsuzujeme též politické strany, které jen v prospěchu vlády otázku národnostní živí a v ní ubíjejí nejlepší síly národa. My budeme hledat dorozumění s našimi krajany německými: ne u zelených stolů, na diplomatické spojování se v parlamentech – ale dorozumění na poli humanity a – – – žaludku. Jsme připraveni, že staré strany právě touto otázkou zfanatizují masy proti nám – ten příboj vydržíme. Myšlenka, jejímž základem jest poctivost, se neudupá, neukřičí, neuhlasuje.

Chceme v otázce sociální „býti především lidmi“. – Počítáme dělnictvo k národu? I tenkrát, když prohlásí, že je internacionální? Ano. Národnost není patentem ani Mladočechův, ani Staročechův. Strany mizí, národ zůstává. Nynější delegace mladočeská stala se reprezentací české buržoazie a části rolnictva. Ona to nepokrytě prohlašuje. Návrh na všeobecné hlasovací právo byl tahem, jenž měl přivést vládu v rozpaky. Nyní je pohozeným dítětem, k němuž se vlastní otec netroufá nějak hlásiti.

Buržoazie celé Evropy je stejná. Emancipována francouzskou revolucí zapoměla záhy na trpký osud potlačovaných a svorně s feudály a svorně se sedláky, i tito prošli podobnou školou, staví se proti mozočným prosícím rukám bílých otroků. Chceme všeobecné hlasovací právo – ne proto, že bychom věřili, že se tím změní smutný stav jejich, ale proto, že svěží silou jejich spíše se přivede nynější parlamentarismus ad absurdum, kteréžto naděje jsme se při

delegaci mladočeské dávno vzdali. Ona zapomněla (zovoue se pyšně stranou lidovou) svého poslání, přizpůsobuje se ovzduší a poměrům, místo kritiky vyjednává, místo práce deklamuje.

My žádáme politickou práci za tím cílem, aby blahobyt a spokojenost společenská rozšířila se do všech kruhů a vrstev, – žádáme ochranu všech pracujících a strádajících od útisku mocných tohoto světa. Důsledně žádáme i pro ženy přístup do kulturního a sociálního života.

Všude, důsledně i v politice, prohlašujeme se proti stranám, pojímaným po vojensku a církevnicku. Strany v tomto starém smyslu jsou nám právě tak potlačujícími a nivelisujícími prostředkem jako vlády. Ceníme celé jedince výše než abstraktní hromadu. Strany budtež prostředkem společenského pokroku, ne však překážkou: vychovat lid znamená povznést jedince na plnou a životnou výši sebevědomí a rozbít lenivost tupé, netečné přilnavosti, všecku tu pohodlnou zbabělost, neodpovědnost, nemyslivost a nezásadnost, všechen ten názor, že neplatí a neváží se myšlenka, duch, idea po své hodnotě, nýbrž že počítají se jen líná těla a hlasující ruce!

V říjnu 1895

F. V. Krejčí
F. X. Šalda
Dr. J. Třebický

O. Březina
J. S. Machar
J. V. Mrštík
A. Sova
J. K. Šlejhar

V. Choc
Dr. V. Koerner¹⁰⁴⁾
J. Pelcl
F. Soukup

Příloha II

Strhše domy své, jako nomádi žijeme
pod stany při ohních půlnočních,
k jiho-východu táhnouce za *svými* slunci.

Glossa k „České Moderně“¹⁰⁵⁾

Nenávidíme hromadných manifestů. Poněvadž jsou zbytečné a plané. Protože se, konec konců, zvrhají v pouťovou produkci a reklamní frase. Dnes, několik lidí se sejde, o několika nejširších a nejvšeobecnějších pojmech, o troše samy sebou se rozumějících a nutně předpokládaných věcí se dohodne, podepíše – a zítra, když má se přikročit k dílu, práce jejich jde každá jinou drahou. K čemu byl tedy manifest jednoty a pospolitosti?! To jest již osudem manifestů, že jistě vždy sklamou. Jsou velikými slovy a závratnými sliby: ale skutečný, pevný, živý obsah jim chybí. Nebo kdyby měly míti určitost a přesnost, nemohla by je řada různorodých a různotvárných myslících lidí podepsati. Tato fatalita zasáhla i manifest „České Moderny“. Jest velkodyšný a krátkoživotný. Obsahuje rozpory. Patrný je zápas mezi požadavkem individualnosti a demokratické hromadnosti. Ale tento zápas jest právě nejvlastnějším a nejbolestnějším bojem dnešku: o ten se jedná v první řadě – a jedině. Nebo na něm pak bude tkvítí ostatní, jeho rozhodnutí bude základním kamenem pro další stavbu. K tomuto bodu třeba zaujati postavení co nejjasnějšího. Není pravda, že míra individualnosti má býti v přímém poměru k sebezapření. Zrovna opak! Nyní pracuje se k tomu, aby individuum bylo podřadeno společnosti – tudíž tomu, co samo vlastně tvoří: třeba však a musí se pracovati ze všech sil k tomu, aby rozpor ten vyrovnán byl, aby individuum a obecnost uvedeny byly v rovnováhu. Nechceme žít v sebezapírání, nechceme zříkati se ničeho ze svého, z toho všeho, co tvoří bohatou a složitou náplň našeho nitra, chceme všemu dáti vyrůst v plod